

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ В БУДІВНИЦТВІ

Новицький О.П.

*к.т.н., старший викладач кафедри
архітектури та інженерних вишукувань
Сумський національний аграрний університет
м. Суми*

На сучасному етапі розвитку будівельної галузі впровадження інновацій та вдосконалень відбувається все частіше. Нові будівельні матеріали та технології їх виробництва, нові конструкції та способи їх влаштування створюються постійно, а застарілі методи модернізуються.

Через особливості галузі, в першу чергу достатньо довгий період впровадження інновацій, виникають певні особливості захисту прав інтелектуальної власності на певній об'єкти, які є різними для основних сфер будівельної галузі.

Згідно Міжнародної патентної класифікації (МПК) для будівництва виділені індекси:

- E1 – будівництво доріг, залізниць або мостів;
- E2 – гідротехнічні споруди; фундаменти; переміщення ґрунту;
- E3 – водопостачання; каналізація;
- E4 – наземне будівництво;
- E5 – замки; ключі; гарнітура до вікон або дверей; сейфи;
- E6 – двері, вікна, віконниці чи жалюзі взагалі; драбини.

На думку автора виділені індекси в неповній мірі коректно та рівнозначно описують будівництво взагалі та його частини.

Для чіткого розуміння стану питання інтелектуальної власності в будівництві необхідно виконати структурування, при цьому пропонується загально галузь поділити на основні 5 сфер:

1. проектування;
2. будівельні матеріали;
3. будівництво будівель і споруд;

4. обстеження будівель;
5. експлуатація будівель і споруд.

Етап проектування передує будівництву й в результаті створюється твір архітектури. Згідно Закону України «Про авторське право і суміжні права»: твір архітектури - твір у галузі мистецтва спорудження будівель і ландшафтних утворень (креслення, ескізи, моделі, збудовані будівлі та споруди, парки, плани населених пунктів тощо). Тобто колектив авторів архітекторів, або інженерів конструкторів являються авторами твору та можуть отримати авторське свідоцтво на твір. Згідно статті 25 не дозволяється без виплати авторської винагороди відтворювати особистих попередньо правомірно оприлюднені твори без згоди автора, чи особи яка має авторські права.

Згідно Закону України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі» методика проектування, або спосіб розрахунку будівлі, споруди, конструкції і тому подібного не може бути захищено патентом на винахід або корисну модель.

Слід відзначити нові тенденції світової монументальної архітектури та архітектурного проектування. Зовнішній вигляд будівлі, або споруди та її назва реєструються як знаки для товарів та послуг, власниками нематеріальних прав стають архітектори, що створили дані будівлі, а матеріальних забудовники, або інвестори будівництва. До найвідоміших будівельна зовнішній вигляд яких та назва є торговими марками є найвища будівля в світі Burj Khalifa та лондонський хмарочос «The Shard». Варто виділити лондонський 30 St Mary Axe, зовнішній вигляд якого був зареєстрований як торгова марка, але офіційна назва не стала основною торговою маркою, була зареєстрована «народна» назва The Gherkin.

Сфера виробництва будівельних матеріалів вирізняється найширшою для захисту прав інтелектуальної власності. До даної сфери слід віднести будівельні матеріали, вироби та конструкції, технологію їх виробництва та рецептуру для компонентів.

Зважаючи на це патенти на винахід та корисну модель можуть бути отримані для способу, виробу (конструкції) та композиції для компонентів. Це дозволяє у повній мірі захистити винахід, або об'єкт інновацій.

Загалом процес будівництва є способом створення будівель та споруд. Тому для нього основним є патент на спосіб зведення будівель, або наприклад технологію монтажу будівлі, або спосіб влаштування конструкції. Дуже часто виникає спірне питання: як правильно подавати заявку на вузол з'єднання конструкцій. На думку автора кожна ситуація є індивідуальною, і якщо процес з'єднання впливає на результат більше ніж сама побудова з'єднання, то раціональніше виконувати захист прав власності на спосіб.

Окремо можна виділити захист прав власності на знаряддя та інструменти праці будівельника, які в більшості є просто покращеннями відомих інструментів і більш правильним є отримання охоронного документу на корисну модель, так як не завжди є винахідницький рівень. Якщо інструмент має певний винахідницький рівень, то це взаємопов'язано з певною зміною технологічного процесу, тому захист прав власності окремо на прилад, або спосіб є нераціональним.

Окремо треба відзначити процеси та обладнання для будівництва, що використовуються при реконструкції та реставрації будівель та споруд. Дуже часто для певної будівлі виникає необхідність модернізації процесу, або інструменту. Може виникати ситуація нового застосування відомим пристроям і способам. Але, нажаль, не рідко подібні вдосконалення та модернізації залишаються незапатентованим, через те, що їх використання припиняється з завершенням реконструкції, або реставрації будівлі чи споруди.

Не слід принципово відділяти від будівництва процеси, які проводяться з будівлями після їх остаточного зведення. Для забезпечення гарантованого строму експлуатації необхідно дотримуватися експлуатаційних вимог та при необхідності проводити обстеження технічного стану будівлі, або споруди.

Під правильною експлуатацією слід розуміти дотримання тепловологісного режиму, проектних навантажень та впливів на будівлю.

Недотримання приводить до пошкоджень, або руйнувань окремих конструкцій, або будівлі вцілому. Для даної сфери характерні патенти способів експлуатації, впливу на фактори впливів на будівлю, а також аналізу та моніторингу теперішнього технічного стану будівлі, або споруди.

Обстеженням будівель є процес визначення їхнього технічного стану, після довгого періоду експлуатації, або навпаки, після пошкоджень окремих конструкцій, або будівлі вцілому. Також обстеження будівель та споруд проводиться при необхідності реконструкцій, надбудов, або ж реставрації.

Загалом процес обстеження має свої методи, але враховуючи дуже різні особливості кожної будівлі при обстеженні, мають місце нові способи, які удосконалюють, спрощують, роблять обстеження більш точним. Часто для обстеження нетипових будівель, або споруд необхідна розробка нового унікального способу обстеження. Перевагами таких способів є їх новизна та відмінність від аналогів, але при цьому недоліком є неможливість широкого застосування розробленого способу обстеження. Тому дуже часто розробники не витрачають фінансові та часові ресурси для захисту прав власності патентом на корисну модель, або винахід.

Коротко аналізуючи захисті прав інтелектуальної власності в будівництві слід відзначити широкий потенціал для інновацій, котрі вже використовуються, або можуть бути широко впроваджені. Враховуючи тривалий час виробничого процесу та відмінності будівель та споруд захист прав власності часто не виконується. Позитивно слід відзначити сферу виробництва будівельних матеріалів та зведення ексклюзивних будівель для яких в повній мірі виконується захист прав інтелектуальної власності.

Література

1. Закон України «Про авторське право та суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-ХІІ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>

2. Закон України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі» від 15.12.1993 № 3687-ХІІ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>
3. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15.12.1993 № 3689-ХІІ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>
4. Інтелектуальна власність як джерело якісного розвитку. Загальний огляд для малих та середніх підприємств / За редакцією М.В. Паладія. К.: ДП «Укрбанквідав». – 208 с.